

Urszula Markowska-Manista

Akademia Pedagogiki Specjalnej im. M. Grzegorzewskiej w Warszawie

Projekt Bohaterskiej Wyobraźni (*Heroic Imagination Project*)

*Wszyscy jesteśmy zdolni do codziennego heroizmu.
Ludzka natura jest nieskończenie plastyczna
i można wydobyć z niemal każdego człowieka
zarówno wielkie bohaterstwo, jak i skrajną podłość.*

Philip Zimbardo

Projekt Bohaterskiej Wyobraźni (*Heroic Imagination Project*)¹, to najnowsze edukacyjne przedsięwzięcie profesora Philipa Zimbardo. Po raz pierwszy koncepcję bohaterskiej wyobraźni Philip Zimbardo przybliżył w zakończeniu książki EFEKT LUCYFERA wydanej w Wydawnictwie Naukowym PWN w 2008 roku. Uświadamiając Czytelnikom, że w określonych sytuacjach każdy może ulegać niepożądanym wpływom, uczył w jaki sposób stawiać im opór. Sławił dobro w naturze ludzkiej, wskazywał na bohaterów, którzy są wśród nas i pokazywał, jak można wyobrazić sobie siebie jako Bohatera, kształtując bohaterską wyobraźnię. Ta sama myśl przedstawiona została we wstępie do książki: KRWAWEY CIEŃ GENOCYDU. INTERDYSCYPLINARNE STUDIA NAD LUDOBÓJSTWEM² wydanej w 2011 w Krakowie.

Idee Projektu Bohaterskiej Wyobraźni są wykorzystywane w realizowanych programach w pracy z młodzieżą szkolną w zróżnicowanych kulturowo i społecznie środowiskach USA, w Hong-Kongu, w Szwecji, we Włoszech, na Węgrzech. Projekt wdrażany jest również w Polsce.

¹ Więcej informacji na temat projektu: www.heroicimagination.org

² Ph. Zimbardo, *Słowo Wstępne*, [w:] *Krwawy cień genocydu. Interdyscyplinarne studia nad ludobójstwem*, B. Machul-Telus, U. Markowska-Manista, L. M. Nijakowski (red.), Oficyna Wydawnicza Impuls, Kraków 2011, s. 15.

Koncepcja projektu zrodziła się w San Francisco na bazie interwencji psychologicznych powiązanych z motywacją i osiągnięciami młodzieży szkolnej³. Zimbardo wykorzystuje w projekcie najnowsze odkrycia z dziedziny psychologii społecznej oraz aspekty modelu sprawności społecznej⁴, pozwalające oprzeć się negatywnym wpływom sytuacyjnym oraz społecznym, i odnosi je do edukacyjnej sfery uczniów i studentów⁵.

Celem projektu HIP jest kształtowanie wśród dzieci i młodzieży szkolnej oraz osób dorosłych zachowań prospołecznych, a w szczególności postawy heroizmu dnia codziennego. Główną cechą bohaterstwa w koncepcji Philipa Zimbardo jest zorientowanie na działanie. To działania, a nie ludzie dzielą się na heroiczne i nieheroiczne. Zimbardo tłumaczy, że heroizm tak jak i zło, jest obecny w codzienności, w zasięgu możliwości każdej osoby, a tworzenie pozytywnej zmiany jest umiejętnością, którą można ćwiczyć. Heroizm może więc

być rozwijany, trenowany, tak jak pozostałe życiowe cechy jak asertywność czy dobrostan. [...] To tak naprawdę działanie dla dobra innych w imię lub w obronie pobudek moralnych, bez względu na potencjalne ryzyko i koszty. Wymaga on jednak orientacji bardziej socjocentrycznej niż egocentrycznej⁶.

Każdy człowiek: uczeń, student, nauczyciel akademicki może stać się bohaterem, gdyż posiada zdolność do wprowadzania znaczących i trwałych zmian w swoim środowisku życia codziennego. Ważne, aby był tego świadomy.

Kluczowym elementem przygotowania do czynów heroicznych jest praktyka zorientowana prospołecznie, oparta na zmianie myślenia i zachowania. Kolejnym elementem heroicznego przygotowania jest „świadomość sytuacyjna” – czyli umiejętność dokładnej oceny tego, czego wymaga od człowieka dana sytuacja. To przez analizę sytuacji wynikającą z nabytej wiedzy i umiejętności wnikliwego i perspektywicznego dedukowania (co i dlaczego w takiej sytuacji może się wydarzyć, jeżeli zdecyduję się na działanie?), stajemy się bardziej świadomi i gotowi do odpowiedzialnego działania. Wzmacnianie bohaterstwa w wyobraźni może pomóc uczynić jednostki bardziej wyczulonymi i gotowymi na podjęcie rozważnej decyzji dotyczącej zachowa-

³ B. Dickerson, C. Wilkins, Ph. G. Zimbardo, *Constructing Psychological Interventions to Transform Education*, August 2013 (wersja niepublikowana).

⁴ Więcej: L. Henderson, *Compassionate Social Fitness: Theory and Practice*, 2012, 4. <http://www.adaa.org/sites/default/files/Henderson%20121.pdf> [15.09.2014].

⁵ Więcej informacji: *Understanding Heroism*, <http://heroicimagination.org/research/> [15.09.2014].

⁶ *Siedem sposobów na (coś) znaczące życie*, <http://www.psychologia-spoleczna.pl/zimbardo/1381-siedem-sposobow.html> [15.09.2014].

nia w określonej sytuacji. Spostrzeganie siebie jako osoby zdolnej do aktów heroicznych może być pierwszym krokiem do ich faktycznego dokonywania. Zimbardo twierdzi, że uzmysłowienie sobie powszechnych psychologicznych pułapek związanych ze społecznym funkcjonowaniem w danej sytuacji to idealny sposób, by rozwinąć tego rodzaju świadomość.

Moduły edukacyjne Projektu Heroicznej Wyobraźni są skupione wokół określonych zagadnień psychologii społecznej: siły sytuacji społecznych, nacisku grupy rówieśniczej i konformizmu, efektu gapia, uprzedzeń i dyskryminacji wewnątrzgrupowej i pozagrupowej, posłuszeństwa i władzy.

Projekt dostarcza wiedzę, narzędzia i ćwiczenia, uczy strategii, które pomogą w pokonaniu bierności, uniemożliwiającej powzięcie czynnych, prospołecznych działań w kluczowych momentach życia. Projekt pozwala na przejście od chęci zrobienia czegoś dobrego do realizacji czynu, gdyż skupiamy się w nim przede wszystkim na dynamice codziennych sytuacji społecznych, a w mniejszym stopniu na osobowości i cechach charakteru osób, mimo że uznajemy je za równie ważne. Projekt jest swoistym przeciwdziałaniem upokorzeniu ludzi potrzebujących pomocy, znajdujących się w trudnej, nagłej sytuacji życiowej. Często brakiem działania, odwracając głowę od potrzebujących pomocy, upokorzamy ich podwójnie. Upokorzenie więc jest przymusem, pozostawieniem kogoś w sytuacji bezsilności, bezradności, niemożliwości zmiany swojego trudnego położenia bez wsparcia innych ludzi.

Świadomość, jaką nabywa jednostka, ucząc się na temat sił, które potencjalnie mogłyby popchnąć ją w kierunku braku działania, jak mówi Zimbardo, „daje osobie specjalną wiedzę. W HIP, przedstawiamy to jasno. Teraz, gdy już tę wiedzę posiadasz, musisz działać”. A więc dokonujesz zmian i transformacji tego, co jest „tutaj i teraz”.

Zimbardo w swoim programie zachęca zwyczajnych ludzi do podjęcia nadzwyczajnych czynów. Wskazuje, że należy rozpocząć od określenia własnych zamiarów poprzez deklarację obudzenia w sobie bohatera, przygotowania się do walki z niesprawiedliwością, gdy nadarzy się ku temu okazja.

Takie zmiany nie są łatwe i wymagają czasu oraz odwagi. Wymagają także szczerego zaangażowania, by zmienić świat na lepsze. Ale jak twierdzi Naukowiec: **są możliwe...**

BIBLIOGRAFIA

Dickerson B., Wilkins C., Zimbardo Ph. G., *Constructing Psychological Interventions to Transform Education*, August 2013 (wersja niepublikowana).

⁷ Za: E. Svoboda, *What Makes a Hero?: The Surprising Science of Selflessness*, Penguin, New York 2013.

- Svoboda E., *What Makes a Hero?: The Surprising Science of Selflessness*, Penguin, New York 2013.
- Zimbardo Ph., *Słowo Wstępne*, przekł. A. Wołk-Łaniewska, [w:] *Krwawy cień genocydu. Interdyscyplinarne studia nad ludobójstwem*, B. Machul-Telus, U. Markowska-Manista, L. M. Nijakowski (red.), Oficyna Wydawnicza Impuls, Kraków 2011.

ŹRÓDŁA INTERNETOWE

- Henderson L., *Compassionate Social Fitness: Theory and Practice*, 2012, 4. <http://www.adaa.org/sites/default/files/Henderson%20121.pdf> [15.09.2014].
- Siedem sposobów na (coś) znaczące życie*, <http://www.psychologia-spoleczna.pl/zimbardo/1381-siedem-sposobow.html> [15.09.2014].